

## מראי מקומות- בבא קמא ק"ג

להעיר, א"כ מה מהני אם הי' אומר כיתנא דכהנא הוא, הרי סכ"ס נתן תרתי וקיבל ארבע. וביאר התורת חיים דאי אמרי האי כיתנא דכהנא הוא, א"כ נמצא דאדעתא דידי' יהבו לי', ולא שקיל ולא מידי ממרא דכיתנא, לכך לא מיחזי כרבית. אבל אי לא אמרי הכי, הרי לא קני ר' כהנא להנהו מעות כשי' בני מערבא דאמרי' מי הודיעו לבעל חטיין, ואי שקיל ר' כהנא מידי דמרוותיהו ה"ל כאילו מדידהו יהבי לי' ומיחזי כרבית (וזהו הביאור דצריך להיות דס"ל כבני מערבא, דאם לא ס"ל כבני מערבא א"כ אפי' אם לא הודיעו קנה בעל המעות, וא"כ נמצא דלא מיחזי כרבית אפי' אם לא הודיעו). ועפ"ז העיר התורת חיים אהא דכמה פוסקים (רי"ף, רא"ש, רמב"ם) פסקו דלא כבני מערבא, והלא כאן בסוגיין מבואר דרב ס"ל כוותי', ולמה לא קיי"ל כן. אולם ע' בפני יהושע שכ' דלמסקנת הגמ' אי"צ לומר דס"ל לרב כבני מערבא, דדוקא לפי הה"א, דסבר הגמ' שקנה ר' כהנא הפשתן ממש, אמרי' דדוקא לבני מערבא יש לחוש לרבית, כיון דהקנו המעות להמוכר. אבל לפי מה דאמרי' במסקנא, דבאמת לא קנה ר' כהנא הפשתן כלל, ואם הי' רוצה הי' יכול להחזיר מקניית הפשתן, וא"כ כי נמי לא חזרו בהם, ונותנים דמי הפשתן לר' כהנא, מחזי כרבית. אבל אם אמרו מעיקרא דהאי כיתנא דכהנא הוא, א"כ נמצא דזיכו לו מעיקרא גוף הכיתנא, ונעשה שלוחו של ר' כהנא למכור הכיתנא, וא"כ תו לא הוי כרבית.

(ה) הגוזל את חברו שוה פרוטה ונשבע לו, יוליכנו אחריו למדי- דייק הגמ' דרק היכא דנשבע צריך ללכת אחריו למדי, אבל מצד הא דצריך להשיב את הגזילה בלחוד אין צריך ללכת אחריו. והק' המנחת חינוך (ק"ל, ו'), מ"ש מכל מצוות עשה דצריך לבזבז עד חומש כדי לקיים מצוה. וכל שכן מצות השבת גזילה, דבאמת הרי עבר הלאו דלא תגזל, וניתק לעשה הוא, ולכאור' כדי לנתק הלאו צריך לבזבז כל ממונו, כמו בכל לאו דצריך לבזבז כל ממונו כדי שלא לעבור בלאו.

(א) אין כופין את המוכר למכור זימנא אחריתי- פרש"י, דהיינו, לכתוב לו שטר על שמו שלא יבואו יורשי ריש גלותא לתובעה. ויש לע', למה נקט רש"י יורשי ריש גלותא, ולא ריש גלותא עצמו. וע' בחקרי לב (מהדו"ב, חו"מ סי' כ"ג, ד"ה ולדידי), שכ' לפרש שם שיהי' הריש גלותא צריך לישבע שקנאה בממון שלו, ואין חשוד לישבע בשקר, משא"כ לענין יורשיו, שטענינן ליורשים. עוד כ', דאין הקונה שוטה, אלא מסתמא דיבר עם הריש גלותא מקודם לכן ע"ז שיכתוב בשמו.

(ב) ואם אמר לו על מנת, כופין את המוכר למכור- כ' המאירי, דכשכותב עוד שטר להלוקח, יכול המוכר לומר דצריך הלוקח להחזיר לו השטר שכ' על שם האחר, כדי שלא יהי' לו שום תביעה מאת אות האחר ויורשיו, או שיכתוב בשטר שני זה שאינו מקבל עליו אחריות מצד טענה זו, ויזכיר באותו שטר כל המאורע. ונצ"ק מה מהני לעשות כן, הרי סכ"ס יכול השני לתובעו אם נפל שטר זה לידו, ואולי על חשש זו יש לסמוך על שטר של הלוקח עכשיו, שנכתב בו כל המאורע.

(ג) קמ"ל דא"ל עניינא עבדי לך בהדי ההוא וכו'- כ' הרא"ש (י"ט) דאין מחייבין המוכר לכתוב שטר אחר, משום דלא ניח"ל לאיניש דניפשו שטרי' עלי'. וביאר הים של שלמה (ל"ג), דמה שצריך הרא"ש לטעם זה, היינו משום דמטעם זה גרידא היינו כופין אותו על מדת סדום לכתוב לו עוד שטר, ורק משום הטענה דאינו רוצה שיהי' עליו הרבה שטרות לא כייפינן לי'. ומה דהגמ' נקט טעם אחר, היינו משום דטעם זה דלא ניח"ל לי' שיהי' עליו הרבה שטרות לא מספיק, דסכ"ס הרי הלוקח לא שדי זווי בכדי, וא"כ ודאי הי' כוונתו שיכתוב לו עוד שטר. וע"ז השיב הגמ' דאינו כן, אלא דיכול לומר לו דענינא עבדי לך בהדי ההוא וכו'.

(ד) התם אמנה הואי- פרש"י, שנתן להם מעות באמנה ולא הי' להם פשתן כשקבלו דמים, והתנו עמו כשער הזול ליתן לו כל השנה בשער זו. וכיון שכן, הרי אם יתן תרתי סלעים עכשיו ושקיל ארבע, הרי מחזי כרבית. ויש

שמעיה' לה, מדקתני חוץ מפחות מש"פ אין צריך, הא שוה פרוטה צריך. ותי' משום דמצינן למידק דפחות מש"פ פשוט שאין צריך, הא ש"פ מספקא ליה, קמ"ל דשוה פרוטה צריך לילך אחריו.

(ט) **הר"ז משלם חומש על חומש עד שיתמעט הקרן מש"פ - פרש"י** דהיינו עד שיתמעט הקרן של חומש, שלא יכפור לו ש"פ. אולם ע' במאירי דביאר דצריך לשלם חומש על חומש עד שנתמעט *החומש* לפחות מש"פ, ואז פטור, ואפי' אם הקרן טפי מש"פ, וכן מבואר בר' יהונתן (הובא בשטמ"ק).

(ז) **וכן בפקדון - פי' השטמ"ק בשם ר' יהונתן,** כלומר, כי היכי דאמר' דלא מוסיף חומש על חומש א"כ יגיע לחומש שוה פרוטה, אבל פחות מש"פ לא, כמו כן נמי נימא באבדה ופקדון, שהן קרן גמור, שאם כ"כ גדול הקרן שיגיע לחומש ש"פ, משלם חומש, אבל אם פחות הוא מש"פ אין משלם חומש, אבל קרן ואשם משלם אע"פ שאין משלם חומש, כיון דאי' בקרן ש"פ.

(א) **נשבע לו אין, לא נשבע לו לא, מני, לא ר' טרפון ולא ר"ע -** הק' הבית אהרן, מהו הקור', הרי י"ל דמה דס"ל לר' טרפון דסגי כשמניח לפניו, היינו משום דהנגזל כאן, ועושה השבה אצלו, אבל היכא דהנגזל הוא במדי, אולי שפיר מודה ר"ט דצריך ללכת אחריו למדי. וגם בדר"ע יש להק', נניח דס"ל דצריך ליתן לכל מי שהוא ספק נגזל, אבל מהכ"ת דמשום הכי צריך ללכת אחריו למדי. וביאר דמבואר דזה בזה תלוי, והמח' ר"ט ור"ע הוא בזה, באיזה אופן הוא מקיים המצות עשה דהשבה. האם קיום מצות השבה אומרת דצריך דוקא ששיבנו ליד הנגזל, וכל כמה דלא מטי לידו לא יצא ידי חובת השבה, או דאמר' דאינו מחוייב כי אם להסתלק מן הגזילה ולהוציא מתחת ידו, ואם הוא עושה כן, שמראה לכל שמצידו אין עיכוב עוד, והוא רוצה להשיבו סגי, אע"ג דלא מטי עדיין ליד הנגזל, ובזה נח' ר"ט ור"ע. וע"ז הק' הגמ', דכיון שכן, מהכ"ת לחלק בין אם נשבע או לא, ולכן נמצא דמתני' דלא כחד.

והביא מהסמ"ע (חור"מ שס"ז, א'-ג') דס"ל דבאמת אה"נ, מעיקר הדין הי' צריך לעשות כן, אלא מפני תקנת השבים אי"צ, היכא דלא נשבע. אבל הביא המנ"ח מהש"ך (שם, א'-ד') דהק' על הסמ"ע דמסוגיין לא משמע כן, אלא דמדינא אין חייב להוליך אחריו, והניח המנ"ח בקור', למה באמת יהי' הדין כן. ותי' הדברי יחזקאל (י"ג, ג') "דכל שהאיסור הוא מצד סרך ממון חבירו, אין לו לבזבז ממוןו כדי להשלים ממון חבירו, דמאי חזית, וזה בכלל מאי דגלי קרא לענין השבת אבידה, דשלו מרובה משל חבירו פטור מהשבה, אע"ג דבשאר מ"ע מחוייב לבזבז חומש ממוןו".

(ו) **לא יתן לא לבנו ולא לשלוחו - כ' הסמ"ע** (חור"מ שס"ז, ה') דאף דלכאור' משמע דזה קאי רק על הרישא היכא דנשבע לו, אולם זה אינו, וגם היכא דלא נשבע לו לא יתן לבנו ולשלוחו, ומה דנקט הדין היכא דנשבע לו, היינו משום דהיכא דלא נשבע לו, דאין צריך להוליך אחריו למדי, מסתמא הגזלן מחזיקו בידו עד שיבא, וא"כ אי"צ לשנות דין זה אלא היכא דנשבע.

(ז) **חוץ מפחות שוה פרוטה בקרן, אינו צריך לילך אחריו -** הק' תוס' (נדפס לקמן קד:), ד"ה חוץ) דלכאור' מרישא אשמעי' הכי, דכיון דנקט שוה פרוטה, א"כ לכאור' מבואר דבפחות משוה פרוטה לא, וא"כ למה צריך לשנותו, והניח בקור'. וכ' התוס' יו"ט לדייק מדברי הרמב"ם תי' לקור' זו, שסיים הרמב"ם אלא יבא הנגזל ויטול את השאר. וביאר התויו"ט, דלפ"ז י"ל דנקט הסיפא לדיוקא, דבפחות משוה פרוטה בקרן אין צריך להוליכה אחריו, אבל מ"מ לכשיבא מחוייב לתת לו. וכ' בתוס' רעק"א (ע"ד) ליישב דברי שא נתמעט רק היכא דבתחלה הגזילה לא הי' שוה פרוטה, ולא חלה עליו כלל חיוב השבה. אבל בזה שהגזל הי' הרבה, וחלה עליו חיוב השבה, הי' ס"ד דאף בנשאר אצלו פחות מש"פ דחייב להחזיר ולהוליכו אחריו למדי, קמ"ל (וכ"כ בשטמ"ק בשם הרא"ש).

(ח) **חוץ משוה פרוטה בקרן, צריך לילך אחריו -** הק' השטמ"ק בשם הרא"ש, הא מרישא

(טו) ור' עקיבא, כי עבוד רבנן תקנתא היכא דידע למאן גזלי, וכו' - לכאן ק', דהא כאן במשנתנו אתי הממון למהדר למרי, וא"כ למה לא יסבור ר"ע לתקנתא, ולמה צריך ללכת אחריו למדי, הא לכאן שייך תקנתא ראב"צ. וע' במהרש"א (ד"ה בא"ד דאפי') דהבין דמש"כ תוס' דמתני' מיירי היכא דההוצאות לא הי' יתירה על הגזילה, היינו מטעם זה, דלא תיקנו אלא היכא דההוצאה יתירה על הגזילה, ולכן מה דלית לי' לר"ע תקנתא במתני', אף דהדר הממון למרי, היינו משום דמיירי דאין ההוצאה יתירה.

(טז) אלא לעולם ר' טרפון היא, ומודה ר' טרפון היכא דאישתבע - הק' הפני יהושע, א"כ תקנתא ראב"צ לפי מי הוא, הרי כל התקנה שייך רק היכא דנשבע, והיכא דנשבע אף ר"ט מודה דצריך ללכת אחריו למדי. ותי' הפני יהושע דכ"ע מודו להתקנה, אבל זהו דוקא היכא דהדר ממונא למרי. וממילא, לפי רש"י דמתני' מיירי בתקנתא, י"ל דמתני' כ"ע היא, ויש כאן תקנה שיתנו לשליח ב"ד וע"ז יהי' הממון חזר למרי. ולפי תוס', דמתני' לא בתקנתא מיירי, אלא מיירי שההוצאות אינן יתירות על הגזילה, ג"כ א"ש לכ"ע, דלא שייך התקנה בכה"ג.

(יז) ור"ט, מכדי היכא דמישתבע לא סגיא דלא הודה, מאי איריא ונשבע, וכו' - פי' רש"י (ריש קד.) ותוס', דמיירי דהודה ובא לצאת ידי שמים. והק' הכוס הישועות, א"כ מה הק' הגמ' דאפי' בלא שבועה נמי, דלמא מתני' מיירי בדלא בא לצאת ידי שמים, אלא מדינא קאמר, והניח בקו'.

(יב) מניח גזילה ביניהם ומסתלק - כ' הרשב"א דלאו דוקא מניח ביניהם, דא"כ שקיל לה חד מינייהו דלאו דידי' ואזיל, א"נ כולהו יקחו חלק ממנו, והרי לאו דכולהו הוא, אלא דחד מינייהו, אלא מניח ביד ב"ד קאמר, וכדמשמע בב"מ (לו:).

(יג) לעולם ר"ע היא, וכו' - ע' בתוס' שכ' דמה דלא אזיל מתני' כשי' ר' טרפון, אף דגם ר' טרפון מודה דהיכא שאין הוצאה יתירה על הקרן דצריך ללכת אחריו למדי, וא"כ לכאן הי' יכול להיות גם אליבא דר"ט, צ"ל דמתני' מיירי אפי' אם ההוצאה יתירה על הקרן, וא"כ לפי ר"ע צריך להוליך אחריו למדי, עכ"פ היכא שאינו מוצא ב"ד מכאן למדי, ואילו לר"ט, בכה"ג שאינו מוצא ב"ד א"כ הוציא הוצאות רבות, יכול להניחה בביתו עד שמוצא ב"ד במקום קרוב. וע"ע ברשב"א שכ' דבאמת כוונת הגמ' לומר דמתני' אף ר"ע היא, ולא לאוקמי' דוקא לפי ר"ע, אלא כ"ש דאתי שפיר לפי ר' טרפון [ומדברי רש"י לכאן משמע כתוס', דביאר דמה שאוקמי' כר"ע, היינו משום דמעיקרא מהדרי' לאוקמי' כר"ע משום דכולהו סתימתא אליבא דר"ע הם, ואם כהרשב"א, א"כ י"ל בפשיטות, דמהדרי' לאוקמי' כר"ע משום דאזי אתי לכ"ע].

(יד) ר"א בר"צ אומר, תקנה גדולה התקינו שאם היתה הוצאה יתירה על הקרן משלם קרן וחומש לב"ד, ומביא אשמו ומתכפר לו - הק' הקובץ שעורים (פסחים קלג), הרי א"כ מדאורייתא אי"ז תשלומין, דמן התורה צריך להשיבו ליד הנגזל, ורק מדרבנן חשיב להשבה, וא"כ, נמצא דהביא אשמו קודם שהשיב גזילו, ונמצא דלא יצא. ותי' דעכצ"ל דכיון דהפקר ב"ד הפקר, א"כ פקע חיובו להשיב לו, ולכן יכול לצאת חיובו באשמו, כיון דשוב אינו חייב בהשבת הגזילה. אולם כ' החזון איש (כ', ו') דכל זה א"ש לשי' דס"ל דמחילה מהני, אבל לפי האמוראים דס"ל דמחילה לא מהני, א"כ איך שייך שיהי' הפקר ב"ד עדיף ממחילה. וכ' דצ"ל דע"י הפקר ב"ד לא רק פקע חיובו, אלא הרי הוא משלם, וב"ד מזכין המעות להנגזל, ונמצא דבאמת הושב הכסף להבעלים, ושפיר יכול הגזולן להקריב קרבן אשמו.